

ENERJİ, "EKOTEKNOKRASİ" ve EKOLOJİ

Bu pasajlar Murray Bookchin'in "Ekolojik Bir Topluma Doğru" (Ayrıntı Yayınları; 1996) kitabında yer alan Enerji, Ekoteknokrasi ve Ekoloji (1975) makalesinden aktarılmıştır. (Y.H.)

“

Enerji bunalımı"nın gündeme gelmesiyle birlikte, "alternatif enerji" konusu etrafında yeni bir mistik ortaya çıktı.

Tipik Amerikan tarzında, bunun aldığı biçim ritüelistik arınmadır. Yerine konamaz enerji kaynaklarının savurgan kullanımından duyulan suçluluk, "eksikliği çekilen şeyler" in feci sonuçlarından korkma, atıkların doğurduğu sıkıntılar konusundaki pişmanlık ve istikrarlı bir enerji sistemi, yani "alternatif enerji" yaratmak için "yeni" tekniklere duyulan bin yıllık bağlılık... Burada işlerlikte olan terim "teknik"tir. İster Geral Ford'un 1980'lerde Amerika'nın başına 200 nükleer reaktör sarma planı üzerinde, isterse Profesör Heronemus'un Kuzey Atlantik'e devasa rüzgar jeneratörleri dizme planı üzerinde duralım, "alternatif enerji" denen şey ciddi biçimde ayağa düşme tehlikesiyle yüzyüzedir ve radikal içeriği önemli toplumsal içerimlerini kaybetmektedir.

Buradaki hile yeterince bildik... Statükonun sırf bir değişkeniyle yaşam tarzı, teknoloji ve cemaat gibi temelden karşıt kavramlar bilerek karıştırılmaktadır. Tıpkı "devlet" sözcüğünün toplumla, "hiyerarşi"nin örgütlenmeyle, "merkezileşme"nin planlamayla kurnazca özdeşleştirilmesi gibi -sanki ikinciler, birinciler olmadan var olamazmış, aslında her ikisi de eşanlıymış gibi- yerleşmiş tekniklere ve bakış açlarına kur-

nazca yeni biçimler vermeyi gözeten projelerin başına da "alternatif" sözcüğü eklenir. Bu sihirli sözcükle onlar da kökten yeni, farklı ve "devrimci" bir hava kazanırlar. Böylelikle "enerji" sözcüğü zengin nitel ayrımları, kaba psikik, fiziksel ve "ekolojik" bir sibernetik adına renksiz, tekdüze bir alt katmana -nicel gücün kabarıp çekilmesi, tutulup bırakılması- indirgeyen bir çözücü haline gelir. Aynı şekilde, zeki bir dilsel parazitlik sayesinde, görünüşte "yeni" bir biçim almış olan eski, kendisine "alternatif" olmaktan pek ileri gitmez. Sahici bir ekolojik duyarlılığın her zaman bir karşılık oluşturması gerektiği çeşitlilik, nitel farklılık ve biriciklik gibi eşsiz olgular bir "kozmetik" birliğe, (büyük bir Alman düşünürün alaylı ifadesiyle) "tüm ineklerin kara olduğu" evrensel bir "gece"ye karışır.

EKOLOJİK DEVRİM Mİ?

Çok basit olarak söylemeye çalıştığım şey, toplumsal fikirlerin bir netliği, sahici bir ekolojik duyarlılık, yaşam-yönsemeli bir bakış açısı ve ahlaki dürüstlüğü yokluğunda, bilimciliğin ve açık olmak gerekirse kapitalizmin, mekanik tinselciliğin sahip çıktığı retorik temeli bile teslim alacağıdır. Eğer "eko-acibe"ye yön veren düşüncelerin desteğiyle ayakta kalıyorsa, insanlıkla doğanın ahenkli birlikteliği peşinde koşan geniş felsefi bakışıyla ekoloji "çevrecilik"e ya da sistem analizine dönüşmüş organik bir yaklaşım olan salt

çevre mühendisliği haline gelmiştir ve "alternatif teknoloji" de teknokratik manipülasyon haline gelmiştir.

Alternatif teknolojinin görüntüsü daha şimdiden bu gerici yönelim, özellikle de güneşi ve rüzgarı "dizginleme"yi amaçlayan mega-projeler tarafından bozulmuştur. Şimdiye kadar güneş enerjisi araştırmaları için ayrılan federal fonlarda aslan payı geniş çorak alanları kullanan projelere akmıştır. Bu projeler bir "alternatif teknoloji" rezaletidir. Ölçeklerine bakıldığında bunlar, devasa yapılarıyla ve halihazırda hastalıklı, bürokratik merkezîyetçi bir ulusal işbölümüne - Amerika kıtasını birkaç özel üretim alanına bağlı ve duyarlı kılan bir işbölümüne destek verdikleri oranda, klasik olarak gelenekseldirler. Okyanuslar bile, yalnızca yüzen nükleer reaktör önerileri sayesinde değil, aynı zamanda devasa rüzgar jeneratörlerinin de arka arkaya dizilmeleri sonucunda, endüstriyel gayrimenkul haline gelmişlerdir. Ve sanki bu mega-projeler yetmezmiş gibi, bir de Glaser'in önerdiği bir milikarelik uzay platformlarıyla yerküre çapında kolektörler atmosferötesi güneş enerjisini toplamak üzere gökyüzünü bilim-kurgusal endüstri işletmeleriyle süsleyeceklerdir. Kuşkusuz, bu mega-proje tasarımlarının çoğu iyi niyetli ve amaçlarında samimidirler. Ancak büyüklük, ölçek ve ekolojik içgörü açısından, düşünceleri James Watt'inkilerden pek farklı değildir. Bakış açıları, tasarımları ne kadar incelikli olursa olsun, yeni bir ekolojik devrimden çok geleneksel Endüstri Devrimi'nin ürünüdür.

ALTERNATİF ENERJİ EKOLOJİSİ

Alternatif enerji", kısmen çeşitliliğe saygı duyan bir bakışı güçlendirerek, kısmen

de bizi değişik kaynaklara bağımlı kılan farklı enerji kaynaklarını kullanarak bu çeşitliliği desteklediği oranda ekolojiktir. Mevcut toplumsal düzen bize, ister tüm hastalıklara iyi gelen kemoterapik "çözümler" olsun, isterse bütün güç ihtiyaçlarımızı doyuracak "tek" enerji kaynağı olsun, "sihirli hap"lara göre düşünmenizi öğretiyor. Aynı şekilde, antibiyotiklerin endüstriyel karşılığı nükleer enerjidir; tıpkı Paul Ehrlich'in "salvarsan"ı gibi, yüz yıl biterken "sihirli hap" petroldür. "Sihirli hap" tüm sorunlarımızı basitleştirir. Son derece alakasız sorunlara tek çözüm önererek, şeyler arasındaki farklılıkları görmezden gelir. Bu yaklaşım, olgular dünyasının -biyolojik, psikolojik ya da toplumsal- tek bir formül ya da feil tarafından kuşatılabilecek tek bir ortak paydası olduğu görüşünü güçlendirir. Böylelikle çeşitliliğe saygının yerini, tarım işletmeleri ve endüstrinin kursağını doldurmak üzere "dizginlenebilen" "madde" ve "enerji"den ibaret Prometeci bir dünya görüşü alır. Doğa "doğal kaynaklar", kentler "kentsel kaynaklar" ve nihayet insanlar da "insan kaynakları" haline gelir; oysa bunların hepsi sömürüye ya da üretime indirgenemeyecek "tözler"dir. Üretim için üretime, büyüme için büyümeye ve tüketim için tüketime dayanan bir toplumu beslemek için, dil bile organik olanı inorganığe sinsi bir biçimde dönüştürmenin, çok zengin bir çeşitlilik gösteren gerçekliği tek tip "madde"ye indirgemenin aracı haline gelir.

TEK SEÇENEK VAR MIDIR?

Tek başına güneş enerjisini, tek başına rüzgar gücünü ya da tek başına metanı enerji sorunlarımıza alternatifsiz "çözümler" olarak almak, nükleer enerjiyi benimsemek kadar gerileticidir. Örneğin, güneş enerjisi çevre için alışıldık biçimlerden çok daha az zararlı ve çok etkilidir. Ancak onu alternatifsiz enerji kaynağı olarak görmek, biyosferin yaşamını tehdit eden endüstriyel aygıt ve rekabetçi, kâr - yönsemeli toplumsal ilişkilere dokunmayan bir mantığı ve duyarlılığı önvarsayar. Tüm diğer yaşam alanlarında, büyüme hala bü-

yüme için, üretim üretim için ve tüketim tüketim için yürütülecektir; bunu da nihayet gezegenin, organik dünyanın evriminde çok uzak bir jeolojik çağa benzeyen bir noktaya kadar basitleştirilmesi izleyecektir. Kavramsal bakımdan, "alternatif enerji"nin güzelliği, salt onun verimliliği ve kirliliği azaltmasında değil; içinde yer aldığı ekosisteme göre ustalıkla biçim verilmiş yeni bir enerji kalıbı üretmek üzere güneş kolektörlerinin, rüzgâr jeneratörlerinin ve metan sindiricilerin (digesters) kendi aralarında, ayrıca orman, su ve hatta zorunlu olduğunda petrol ve kömür dahil birçok başka kaynakla ekolojik etkileşimlerinde yatmaktadır. Çeşitlilik tıpkı toprağın ekilmesinde olduğu gibi enerji kullanımıyla zenginleştirilecektir; çünkü çeşitlilik sadece zararlı "tamponlar"ın kullanımı ihtiyacını ortadan kaldırmaz, aynı zamanda teknolojinin tüm alanlarında ekolojik bir duyarlılığı geliştirir. Bir bütün olarak teknolojiye çeşitlilik ve farklılaşma olmaksızın, güneş enerjisi insanların doğal dünyayla ve birbirleriyle yeni ilişkiler kurmaları için bir basamak işlevi görmekten çok yalnızca kömür, petrol ve uranyumun bir ikamesi olacaktır.

ALTERNATİF ENERJİ İNSANİ ÖLÇEKTE

Yine aynı derecede önemli olan "alternatif enerji", eğer yeni bir ekoteknolojiye temel oluşturacaksa, insani ölçekte olmalıdır. Basitçe bunun anlamı, devasa, kavranamayan endüstriyel işletmelerden oluşan şirketlerdeki devleşmenin yerini insanların kavrayabilecekleri ve kendi başlarına yönetebilecekleri küçük birimlerin alması gerektiğidir. İşte o zaman "doğal kaynaklar"ı kendi içinde irrasyonel ve anti-ekolojik bir toplumun taleplerine uygun olarak işletmeye çabalayan bir "çevreci" türünün, endüstriyel bürokratların ve politik teknokratların müdahalesine gerek kalmayacaktır. Artık insanlar, "uzmanları" ve "idarecileri" ile insanüstü bir teknoloji tarafından karşılanan maddi ihtiyaçlarını doyuracak araçlarından koparılmayacaktır; bunun yerine kavranabilir bir ekoteknolojiyi doğrudan ellerine alacaklar, bö-

lece politik ve ekonomik alanda çağlar boyu yönetici hiyerarşilere terk ettikleri tüm yönleriyle günlük yaşam üzerindeki güçlerini yeniden kazanacaklardır. Gerçekten de, çeşitlendirilmiş bir enerji kalıbı ve insani boyutlara indirgenmiş bir ekoteknoloji yaratma çabaları ardından, insanlar, endüstriyel aygıtları kadar kentlerini de, doğrudan yüzyüze ilişkilere ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanacak yeni ekocemaatler yönünde ademi merkezileştirme zorunluluğunu hissedeceklerdir. Nihayet, güneş, rüzgâr, su ve doğal dünyanın öteki muhtemel "inorganik" yönleri yaşamalarımıza yeni biçimlerde girecekler ve yaklaşık on yıl önce "yeni bir animizm" dediğimiz şey doğacaktır. Bunlar artık yalnızca "dizginlenecek" ve "sömürülecek" güçler ya da "kaynaklar" olmaktan çıkacak ve geniş bir doğal bütünlüğün tezahürleri, hatta, ister rüzgâr jeneratörü kanatlarının müzikal pırpırları isterse güneş kolektörü çanakları üzerinde güneşin parıldaması biçiminde olsun, yeniden tinselleştirilmiş doğa haline gelecektir. Vermont'taki Goddard College ve Massachusetts'teki New Alchemy Institute East'in araştırma istasyonunda kurulan tesislerde kulaklarımla bu sesleri duyup, gözlemlerimle bu imgeleri gördükten sonra, gelecekteki teknolojinin dili de "gürültü" ve "parlama" diye normalde gözardı edilebilen şeyleri betimlemek için estetik metaforları kullanmış olmaktan pişmanlık duymuyorum. Eğer bir geminin yelkenlerinin dalgalanışı ve güneş ışığının denizin üzerinde ışıltaması ile sevince boğuluyorsak, bir yel değirmeni kanatlarının uçuşması ve bir güneş kolektörü üzerinde güneşin parıldamasının bizi neşelendirmemesi için neden yoktur. Zihinlerimiz bu yankılara kapalı ve onların ruhlarımıza işlemesini engelliyor, çünkü teknolojinin alışıldık sesleri ve imgeleri bir montaj hattının kulak tırmalayan uğultusu ve dökümhanenin gözleri kör eden alev parlamalarından ibarettir. Bu bir öğ duyusuytu kendini inkârın bir biçimidir. İki teknoloji dünyasını da gördükten sonra, galiba farklılığa bir parça duyarlılık gösterilmesini isteyebilir ve bunu okura da aktarmayı umabiliriz.

